

Bij de presentatie van het boek van Munther Isaac

De andere kant van de muur

Een Palestijns perspectief

René de Reuver, Rotterdam, 9 mei 2023

I. Het zwijgen voorbij

Dank voor de uitnodiging om aanwezig te zijn bij de presentatie van de Nederlandse vertaling van Munther Isaacs *The other side of the wall* en om kort te mogen reageren.

Dit is wat mij betreft geen obligate opmerking uit beleefdheid. Het lijkt me eerder niet vanzelfsprekend dat u mij, als vertegenwoordiger van de Protestantse Kerk in Nederland, het woord geeft. In het boek schrijft Isaac over een gesprek dat hij eerder had met mensen uit onze kerk. Toen hij vroeg of zij ook een *unbreakable bond* met hem als geloofsgenoot hadden, viel het gesprek stil. Toen hij vervolgens een appel deed op onze kerkleden om Palestijnen en Israël door dezelfde lens te zien, als gelijke, viel het gesprek opnieuw stil. Voor de derde keer (!) viel er een oorverdovende stilte toen hij aangaf dat het pijn doet als over Israël theologisch gesproken wordt terwijl Palestijnse zusters en broeders een object van liefdadigheid zijn. Terecht merkte hij op: *'We want to be viewed and treated equal.'* (p. 121)

Mijn hoop is dat we door de Nederlandse vertaling van *The other side of the wall* dit zwijgen kunnen doorbreken. Daarbij moet ik in alle eerlijkheid zeggen dat we als Protestantse Kerk te lang stil zijn geweest bij het schrijnende onrecht dat Palestijnen, onder wie veel christenen, dagelijks ervaren. En dat terwijl onze huidige beleidsnota wel oproept om onrecht en bezetting concreet te benoemen. Laat ik in alle bescheidenheid een eerste poging wagen het zwijgen voorbij te komen.

II. Zusters en broeders binnen het ene lichaam van Christus

Waarom moet dit boek gelezen en het Palestijnse narratief van weeklacht en hoop gehoord worden? Het is eigenlijk beschamend deze vraag te moeten stellen. Schreef Paulus 20 eeuwen terug al niet dat als één lid van het lichaam van Christus lijdt, alle leden lijden? We behoren tot hetzelfde lichaam van Christus. Elk idee dat we als leden van dit lichaam elkaar niet nodig hebben en los van elkaar zouden kunnen functioneren, weerspreekt hij radicaal. Alsof de hand tegen de voet zou kunnen zeggen: ik heb jou niet nodig. Christus verbindt ons in zijn ene ongedeelde lichaam. Vreugde, pijn en verdriet van de een is vreugde, pijn en verdriet van de ander. Wegkijken en zwijgen over de nood van medechristenen schendt het lichaam van Christus. Ik hoop dan ook van harte dat de roep van zusters en broeders van achter de muur onze roep zal worden.

III. Uitdaging

Goed dat de indringende verhalen van Palestijnse medegelovigen nu ook in het Nederlands te lezen zijn. Het boek stelt ons voor de uitdaging om de roep te horen en er adequaat op te reageren. Dit is niet vanzelfsprekend. Hij klinkt immers al veel langer, maar heel lang is er nauwelijks op gereageerd of werd hij beantwoord met een verlegen stilzwijgen. Dat laat zich ook wel verklaren. De Tweede Wereldoorlog heeft zijn sporen diep getrokken, ver voorbij

1945. De theologie na Auschwitz heeft ons bewust gemaakt van een anti-joodse rode draad die door de christelijke theologie is geweven. Met alle gevolgen van dien. En van de verworteling van de Heilige Schrift in de Thora en van de blijvende betekenis van Gods belofte en roeping voor Israël en de volkeren.

Wat betreft de staat Israël leerde ik als catechisant dat de stichting van de staat Israël in 1948 een godsbewijs is! Hoe je hier ook theologisch tegenaan kijkt, vergeten werd dat er in het land al eeuwenlang Arabieren/Palestijnen woonden. Dit alles werd nog versterkt door de politieke propaganda dat het hier ging om een land zonder volk voor een volk zonder land. Bovendien werd en wordt een frame gebruikt, aan zowel Arabische als Joodse zijde, dat de keuze voor de één een keuze tegen de ander is.

Dit alles liet en laat weinig ruimte voor de verhalen van de Nakba: de verdrijving van 700.000 mensen uit Palestina en de verwoesting van hun cultuur. Tijdens mijn studie theologie en de eerste jaren van mijn predikantschap is dit nooit ter sprake gekomen. Dit alles heeft de roep van Palestijnse christenen decennialang overstemd. De enkele keer dat de roep wel werd gehoord leidde dit tot een verlegen zwijgen.

De andere kant van de muur stelt ons voor de uitdaging om het verhaal van Palestijnse medechristenen van de andere kant van de muur te horen zonder hen in de rede te vallen. Om hun klacht en hoop te peilen, en hun verhaal niet gelijk te framen in onze vertrouwde theologische of politieke sjablonen en te pareren. Om hun appel te horen, om hun naaste te zijn en recht te doen.

IV. Pelgrimage

Ik herinner me nog goed de scherpe vraag die Isaac stelde toen we elkaar begin van dit jaar ontmoetten in Betlehem, in het kader van onze herbezinning op de IP-nota. Hij vroeg ons wat wij wisten van de situatie van de Palestijnen en in het bijzonder van de christenen. We vertelden wat we wisten. Waarop hij reageerde: 'Jullie weten dus al heel goed hoe het is, maar wat hebben jullie als kerk gedaan en wat gaan jullie doen?'

Een terechte vraag. Kennis is immers nooit vrijblijvend, maar verplicht.

Bij wat ons als kerk te doen staat, helpt mij het beeld van een pelgrimage. Ik ontleen dit aan het oecumenische circuit van de Wereldraad van Kerken. Het helpt om een antwoord te vinden op de vraag van Munther: Wat gaan jullie doen als kerk? Pelgrimeren dus, samen, als broeders en zusters.

Concreet in drie stappen: *celebrating the gifts, visiting the wounds, transforming injustices*. Ofwel: het vieren van de gaven van God, het aanraken van de wonden, en het transformeren en ombuigen van onrecht naar hoop en toekomst.

a. Celebrating the gifts: vieren van de gaven van God

Laten we als eerste God danken voor wat Hij ons in elkaar schenkt. Ik hoop dat het boek zo voor alles gelezen wordt. Dankbaar voor wat God ons in onze zusters en broeders aan de andere kant van de muur geeft.

Ik dank God voor de concrete gaven die ik van hen ontvang:

- De concretisering van de oproep van Jezus om naaste van elkaar te zijn.
- De lezing van de zaligspreekingen vanuit de Palestijnse context.
- En, *last but not least*, om te midden van alle ongelijkheid, onrecht en bezetting de hoop niet op te geven op het beloofde land waar iedereen in vrede onder haar en zijn eigen vijgenboom zal zitten.

b. Visiting the wounds: het aanraken van de wonden

Het tweede dat ons als kerk te doen staat, is niet weggijken van de wonden of ze weg te redeneren, maar deze zien, verwoorden en aanraken. De pijn, de nood, het lijden van *de andere kant van de muur*.

- De wonden geslagen door de Nakba en de voortdurende bezetting.
- De wonden van niet gelijke rechten hebben, en een eigen land en staat.
- De pijn van het theologisch nauwelijks serieus genomen worden en genegeerd worden door de vele christenen, ook uit Nederland, die Israël bezoeken.

c. Transforming injustices: ombuigen van onrecht naar hoop en toekomst

Deze twee fases vragen om de derde, om het ombuigen van onrecht naar hoop en toekomst voor elk mensenkind. Hoop zet aan tot handelen, ook als kerk. Vanuit onze eigen bronnen, traditie en roeping.

Waar ik aan denk?

- Als kerk ruimte scheppen voor het verhaal van Palestijnse christenen en voor hun contextuele lezing van de Schriften. Ik hoop dan ook dat het boek van Isaac niet alleen gelezen maar ook verstaan wordt als een authentieke Palestijnse christelijke roep van de andere kant van de muur om hoop en toekomst.

- Stimuleren dat kerkelijke gemeenten die een reis naar Israël organiseren niet alleen dode maar ook levende stenen bezoeken. Geen Israëlreizen dus zonder ook broeders en zusters in Palestina te bezoeken. Om de geloofsband te versterken en elkaars vreugde en pijn te delen.
- Onze kerkelijke contacten en projecten (Kerk in Actie) toespitsen op een inclusieve samenleving met gelijke rechten voor elk mensenkind, schepsel van God. Hoe ingewikkeld dat op dit moment ook in Israël is. Een klein voorbeeld dat mij inspireert. De kleuterschool van het 6-jarige dochtertje van Adi Maoz, directeur van een organisatie die opkomt voor de rechten van Palestijnse werkers, arbeidsmigranten en vluchtelingen in Israël. De vriendengroep van ouders van de schoolkinderen vertegenwoordigt de diverse Israëlische samenleving. Adi vertelde: "Voor mijn dochter is een diverse Israëlische samenleving de standaard. Dat is voor mij fundamenteel. Ik zie hoe het ook anders kan ..."

IV. Hoop

Ik rond af. Geen daden zonder hoop. Het hoopvolle visioen van de profeet Zacharia inspireert mij om concreet, als leden van het ene lichaam van Christus, te delen in elkaars vreugde, pijn en nood, en om op te komen voor een inclusieve samenleving waarin elk mensenkind kan opbloeien als schepsel van God.

Zacharia, De HEER gedenkt! Weer terug uit de ballingschap geeft God Zacharia de opdracht om geen muren om Jeruzalem te bouwen. Muren verdelen en sluiten buiten! Want zo luidt het woord des Heren: *'Jeruzalem zal een open stad blijven, niet ommuurd, vanwege het grote aantal mensen en dieren dat er zal wonen.'* (Zacharia 2:8)

Dat dit visioen niet naïef is maar hoop biedt en weerbaar maakt, illustreert *De andere kant van de muur*. Het inspireert ons om samen een toekomstgerichte kerk te zijn. Hoopvol en weerbaar omdat de toekomst van God is.

Protestantse Kerk in Nederland

Postbus 8504, 3503 RM Utrecht

(030) 880 18 80

info@protestantsekerk.nl

protestantsekerk.nl